

Archeologienota

Keerbergen Haachtsebaan 92

Resultaten

FODIO
Turnhoutsebaan 277
B-2110 Wijnegem

Marleen Arckens
Christine Beckers
Jan De Beenhouwer

COLOFON

Archeologienota Keerbergen, Palmstraat. Verslag van resultaten. Projectcode 2019A28

erkend archeoloog: Fodio OE/ERK/archeoloog/2015/0067

auteurs: Marleen Arckens, Christine Beckers, Jan De Beenhouwer

uitvoerder: Fodio, Turnhoutsebaan 277, B-2110 Wijnegem

datum: 20 maart 2019

Inhoud

1 De resultaten van het bureauonderzoek.....	4
1.1 Beschrijvend gedeelte.....	4
1.1.1 Administratieve gegevens	4
1.1.2 Kader waarbinnen het onderzoek plaatsvindt	6
1.1.3 Onderzoeksopdracht en vraagstelling	10
1.1.4 Werkwijze.....	11
1.2 Assessmentrapport.....	12
1.2.1 De landschappelijke ligging van het onderzoeksgebied	12
1.2.2 Historische situering	16
1.2.3 Archeologische situering	22
1.2.4 Datering en interpretatie van het onderzochte gebied.....	24
1.2.5 Verwachting ten aanzien van archeologisch erfgoed	27
1.2.6 Samenvatting.....	29
Bibliografie	30
Figurenlijst.....	31
Archeologische periodes in Vlaanderen.....	32

1 De resultaten van het bureauonderzoek

1.1 Beschrijvend gedeelte

1.1.1 Administratieve gegevens

Projectcode		2019A28
Actoren		Marleen Arckens OE/ERK/Archeoloog/2016/00142 veldwerkleider
Locatie	Provincie	Vlaams-Brabant
	Gemeente	Keerbergen
	Deelgemeente	Keerbergen
	Site	Haachtsebaan 92
Kadastrale gegevens		Keerbergen Afd. 1 Sectie B 334F
Oppervlakte onderzoeksgebied		3527 m ²
Bounding box	punt 1 (NO)	x 168707,82 y 187914,02
	punt 2 (ZW)	x 168635,38 y 187884,14
Kadastraal percelenplan		Fig. 1
Topografische kaart		Fig. 2
Afbakening verstoorde zones		bestaande woning zie Fig. 20 - 21
Begindatum onderzoek		4 januari 2018
Einddatum onderzoek		20 maart 2019

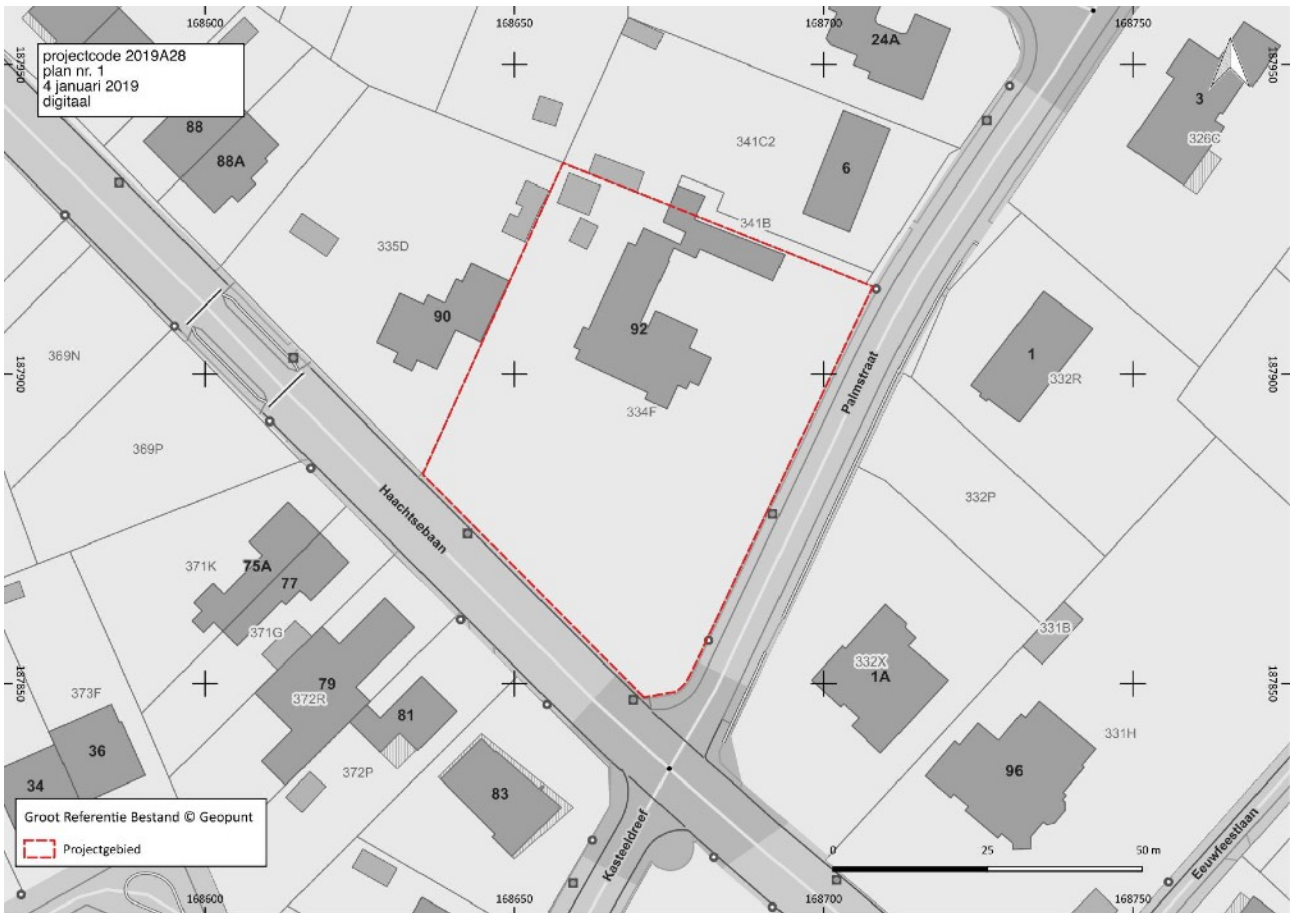

Fig. 1 Situering van het projectgebied op het Groot Referentie Bestand. © Geopunt

Fig. 2 Situering van het projectgebied de topografische kaart 1:10.000. © cartoweb

1.1.2 Kader waarbinnen het onderzoek plaatsvindt

Criteria uit het Onroerenderfgoeddecreet die aanleiding geven tot het opmaken van de archeologienota

De archeologienota werd opgemaakt naar aanleiding van een geplande aanvraag voor een omgevingsvergunning voor het verkavelen van gronden. De wetgeving met betrekking tot archeologie omvat enerzijds het Onroerenderfgoed- decreet van 12 juli 2013 en anderzijds het Onroerend Erfgoedbesluit van 16 mei 2014, die voor archeologie in werking traden op 1 juni 2016, gewijzigd op 18 juli 2017 en met terugwerkende kracht toepasbaar vanaf 1 juni 2017

Overwegend dat

- een omgevingsvergunning vereist is,
- het onderzoeksgebied niet volledig in gebied ligt waar geen archeologisch erfgoed te verwachten valt,
- het geen aanvraag betreft voor het bijstellen van een omgevingsvergunning voor het verkavelen van gronden,
- het projectgebied zich niet volledig of gedeeltelijk in een beschermde archeologische site situeert,
- het onderzoeksgebied zich niet volledig of gedeeltelijk in een vastgestelde archeologische zone bevindt,
- het perceelsoppervlak groter of gelijk is aan 3000 m²

moet een archeologienota bij de aanvraag tot omgevingsvergunning worden gevoegd.

Bestaande Toestand

Het onderzoeksgebied met een oppervlakte van 3527 m² situeert zich in Keerbergen (provincie Vlaams Brabant) op het perceel Afd. 1 Sectie B 334F. Het is op het gewestplan aangeduid als woonpark. Het perceel wordt in het zuiden begrenst door de Haachtsebaan en in het oosten door de Palmstraat. Momenteel staat er centraal op het projectgebied een L-vormige villa. Aan de oostzijde is het gebouw onderkelderd. Tegen de noordelijke perceelgrens zijn bijgebouwen opgetrokken. Ten westen van de villa is een verhard terras aangelegd. Twee toegangswegen met dolomietverharding, één in het zuiden die uitgaat op het kruispunt van de Haachtsebaan en de Palmstraat en één in het noordoosten die uitgaat op de Palmstraat, leiden naar de villa. Het gebied rond de villa is in gebruik als tuin. Op de grens tussen de tuin, het openbaar domein en de buurpercelen staat een breed groenscherm dat bestaat uit hoogstammige loofbomen. Ten zuiden van de villa is een kleine open plek begroeid met gras.

Fig. 3 Situering van het projectgebied op de orthofotomosaïek middenschalg winter 2018. © Geopunt

Geplande werken en bodemingrepen

Op het gewestplan is het onderzoeksgebied ingekleurd als woonparkgebied. Het behoort tot de zone voor wonen aansluitend bij de boszone opgenomen in het RUP Hart van Keerbergen. Daardoor gelden er voor de bebouwing van de percelen een aantal voorwaarden:¹

- de te bebouwen oppervlakte beslaat maximum 20% met een maximum van 250 m² per perceel.
- het bestaand maaiveld is te behouden
- hoogstammige bomen aanwezig op de percelen worden maximaal bewaard

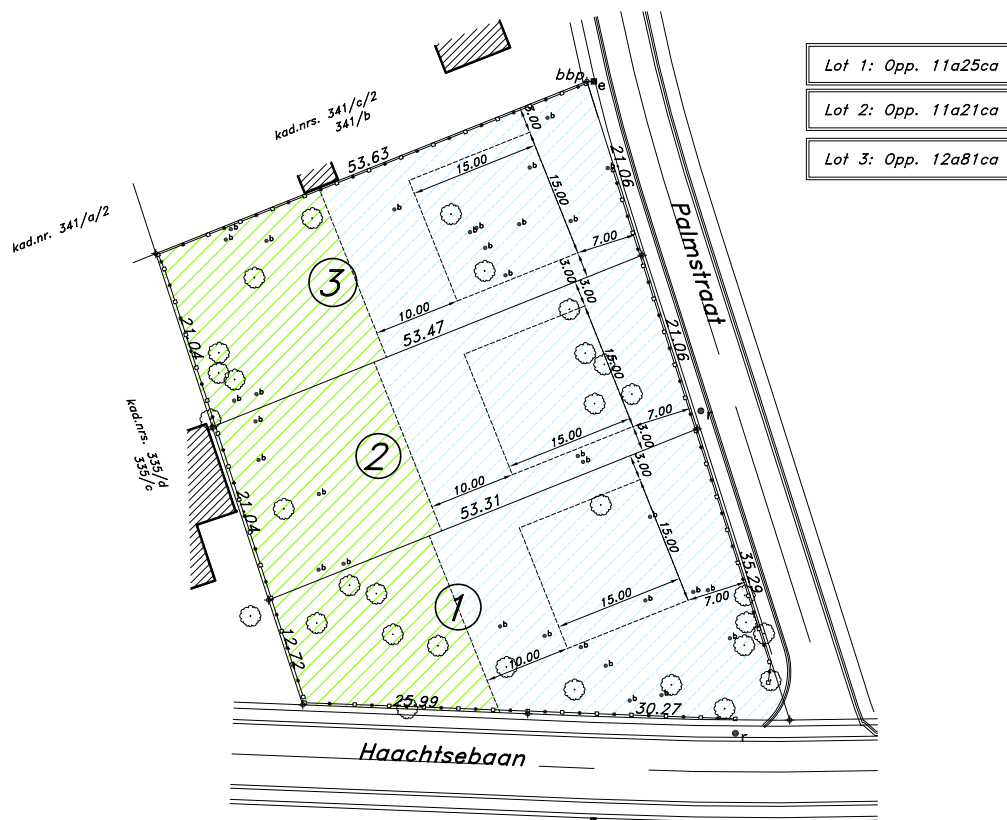
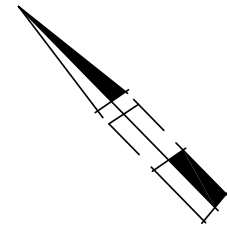
De totale te verkavelen oppervlakte bedraagt 3527 m². Het gebied zal onderverdeeld worden in drie kavels die uitgeven op de Palmstraat. Op de oostelijke 2/3 van de te verkavelen zone worden de bomen gerooid, de bestaande verhardingen verwijderd en de bestaande woning afgebroken. Binnen deze zone zullen de nieuwe woningen worden gebouwd.

De bomen op het westelijke deel van het onderzoeksgebied (1051 m²) moeten volgens de geldende stedenbouwkundige voorschriften behouden blijven.

¹ GRUP Hart van Keerbergen 2013

Gemeente KEERBERGEN – 1ste afd
 Sectie B – nr. 334/f
 Schaal 1/500

Detailplan bomen

bbp	bestaande betonnen scheidingspaal	⊙	hoogstammige boom
●r	inspectieput riolering	●b	niet hoogstammige boom
■w	brandkraan waterleiding	▨	Zone te rooien bomen
■e	electriciteits-/verlichtingspaal	▨	Zone te behouden bomen
□	afsluiting in betonplaten		
□→	draadafsluiting		

Opgemaakt te Tremelo op
 door Landmeterskantoor Feyaerts B.V.B.A.

landmeter – expert
 beëdigd voor de rechtbank
 van 1ste afdeling te Leuven
 LAN.04 0507
 BENNY FEYAERTS

Pastoriestraat 31/1.1.
 3128 TREMELO-BAAL
 tel : 016/53 98 97
 fax : 016/53 98 96
 dossier : D 18.067

Fig. 4 Verkavelingsplan van de geplande ingreep. © Landmeterskantoor Feyaerts B.V.B.A. (5 maat 2019)

1.1.3 Onderzoeksopdracht en vraagstelling

Het bureauonderzoek heeft tot doel het projectgebied archeologisch te evalueren op basis van bestaande bronnen en de impact van de geplande werken op eventueel aanwezig archeologisch erfgoed te bepalen. Dit houdt in dat er informatie wordt verzameld over de mogelijke aanwezigheid of afwezigheid van archeologisch erfgoed binnen het projectgebied. De kenmerken, de relatie met het omringend landschap, de bewaringstoestand en de waarde van eventueel aanwezig archeologisch erfgoed worden ingeschat. Ook de manier waarop de geplande bodemingrepen worden uitgevoerd maakt deel uit van de evaluatie.

Het bureauonderzoek formuleert een antwoord op de volgende onderzoeksvragen:

- welke aanwijzingen bevatten de bestaande bronnen over het archeologisch potentieel van het projectgebied?
- hoe evolueerde het landschap en is er een evolutie in het grondgebruik ter hoogte van het projectgebied?
- wat is de impact van de geplande werken op het bodemarchief?

1.1.4 Werkwijze

Om een beeld te schetsen van het fysisch geografisch kader werd een beroep gedaan op de topografische kaart van België in digitale versie², de tertiairgeologische kaart, de quartairgeologische kaart, de bodemkaart volgens Belgische classificatie³, het kadastraal percelenplan⁴ en de luchtfoto's beschikbaar via Geopunt Vlaanderen⁵. De geomorfologische kaart werd niet geraadpleegd vermits deze niet beschikbaar is voor het projectgebied. De bodembedekkingskaart werd geraadpleegd maar niet afgebeeld omdat dit geen bijkomende informatie opleverde na consultatie van verschillende reeksen luchtfoto's. Op de bodemerosiekaart ligt het onderzoeksgebied in een zone waarvoor de kaart geen informatie verschaft. De opdrachtgever leverde het verkavelingsplan en een situering van de kelder in het bestaande gebouw.

Voor de historische situering van het onderzoeksgebied werd een beroep gedaan op de Ferrariskaart (1771-1778), de Atlas der Buurtwegen (ca. 1840) en de kaart van Vandermaelen (1846-1854). Er werd gewerkt met de geografische rasterdatasets van de kaarten beschikbaar via geopunt. Via Cartesius werden de historische topografische kaarten van 1873, 1904, 1939 en 1969 geraadpleegd.

Alle gebruikte rasterdatasets werden opgehaald via Web Map Service of als tiff/jpeg/pdf beschikbaar via de geoloketten van de Federale, Vlaamse en Provinciale overheden. De verwerking van de gegevens en aanmaak van de kaarten voor de archeologienota gebeurde met QGIS 2.18 Las Palmas.

Door op de recente topografische kaart en het kadastraal percelenplan de historische gegevens te georefereren, werd de historische dimensie van het landschap in de zone van het projectgebied zo goed mogelijk gereconstrueerd. De indeling en inrichting van het landschap kregen bijzondere aandacht. Het historisch grondgebruik werd vergeleken met de huidige toestand, om de impact van eventuele verstoringen te kunnen inschatten.

Bijkomend archiefonderzoek is niet uitgevoerd omdat uit de analyse van het historisch kaartmateriaal en de beschikbare cartografische bronnen geen grondgebruik naar voor komt dat dit noodzakelijk maakt.

De gegevens van de Centrale Archeologische Inventaris (CAI) vormden de basis voor de archeologische situering van het onderzoeksgebied aan de hand van de gelokaliseerde archeologische sites en vondsten in de omgeving van het onderzoeksgebied. Via het geoportaal van Onroerend Erfgoed⁶ werden de inventaris van beschermde archeologische sites en de kaart van gebieden waar geen archeologie te verwachten valt geconsulteerd.

² webservice cartoweb.be van het NGI.

³ <https://www.dov.vlaanderen.be/portaal/?module=public-bodemverkenner#ModulePage>.

⁴ http://ccff02.minfin.fgov.be/cadgisweb/?local=nl_BE.

⁵ <http://www.geopunt.be>.

⁶ <https://geo.onroerenderfgoed.be/#zoom=9&lat=6639473.15&lon=462444.02>.

1.2 Assessmentrapport

1.2.1 De landschappelijke ligging van het onderzoeksgebied

Geografische en topografische situering

Het onderzoeksgebied ligt ca. 440 m ten zuidoosten van de dorpskern van Keerbergen in de provincie Vlaams Brabant. Het is terug te vinden op de topografische kaart 1:10.000 kaartblad 24/5N. Het behoort landschappelijk tot het Land van Keerbergen in de Zuiderkempen. Maar, het ligt slechts 600 m ten noorden van de rand van de Dijlevallei, op het interfluvium van de Dijle in het zuiden en de Vrouwvliet in het noorden. Het is vlak en ligt op een hoogte van gemiddeld 11,40 m TAW. Hydrografisch behoort het onderzoeksgebied tot het Dijlebekken en het stroomgebied van de Schelde. Lokaal wordt het ontwaterd door de Kleine Spuibeeek die 600 m ten zuiden van het onderzoeksgebied stroomt. Ongeveer 530 m ten westen van het projectgebied ontspringt de Spuibeeek 1ste arm die verder zuidwaarts uitmondt in de Dijle. Beide waterlopen stromen/ontspringen op de noordelijke rand van de Dijlevallei.

Geomorfologisch behoort het onderzoeksgebied tot de oostelijke uitloper van de Vlaamse Vallei. Tijdens het midden-pleistoceen was er slechts een embryonale vorm van de uitloper aanwezig, in sommige rivierdalen breder dan de uiteindelijke vorm, maar in de diepte beperkt. Pas in het laat-pleistoceen, mogelijk op de overgang van het midden naar het laat-pleistoceen heeft de maximale uitschuring plaats gevonden, waardoor een diepere, maar nauwere uitloper ontstond.⁷

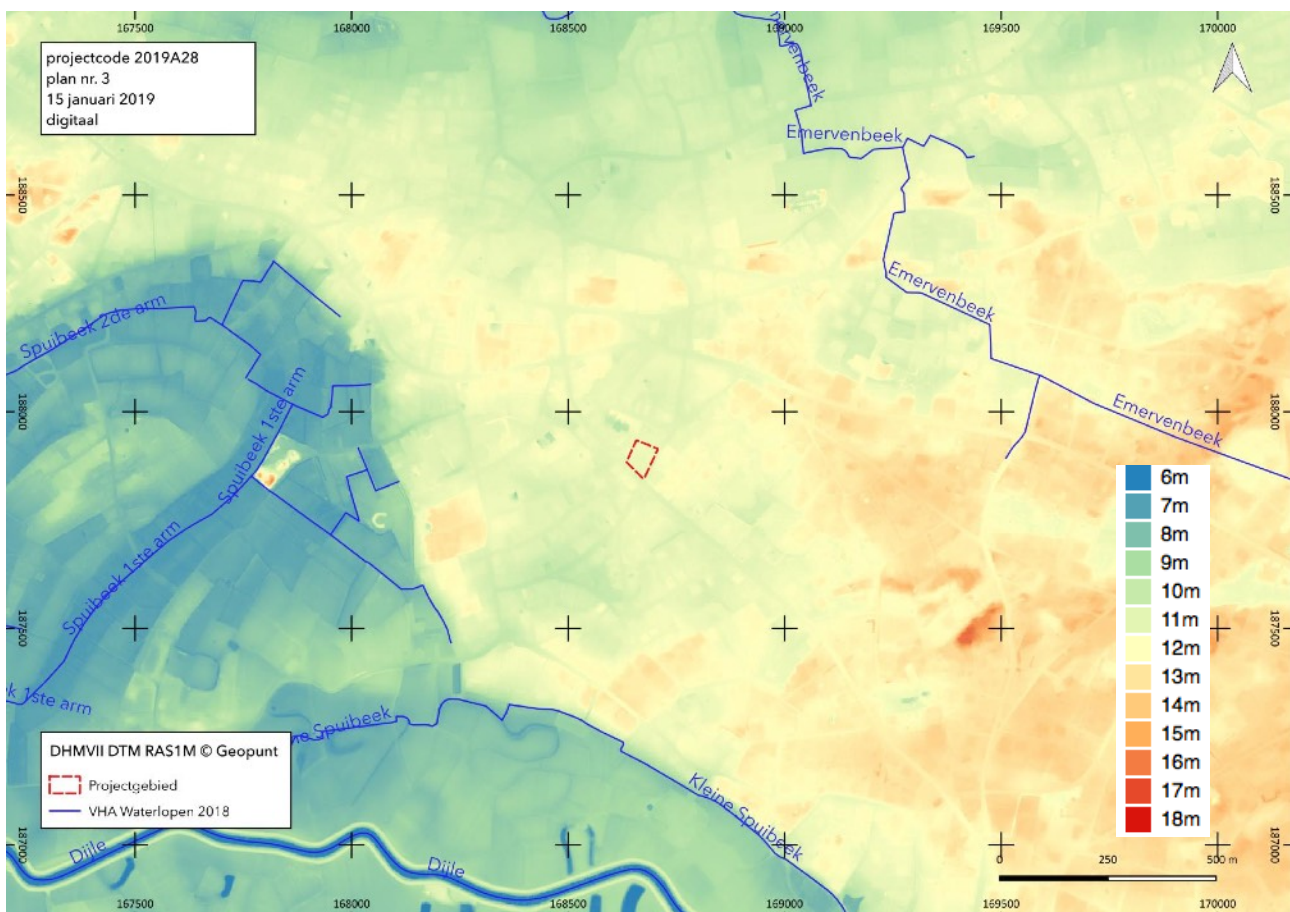

Fig. 5 Situering van het onderzoeksgebied op het digitaal hoogtemodel met in overlay de waterlopen zoals opgenomen in de Vlaamse Hydrografische Atlas 2018. © Geopunt

⁷ Bogemans 2007.

Geologische en bodemkundige situering

Het prequartaire substraat ter hoogte van het onderzoeksgebied is volgens de tertiair geologische kaart opgebouwd uit de formatie van Zelzate en de Formatie van Sint-Huibrechts-Hern. De Formatie van Sint-Huibrechts-Hern bestaat uit grijsgroene, gelaagde, kwartshoudende zwak mica- en glauconiethoudend zanden. De Formatie van Zelzate bestaat uit grijsgroen glauconiethoudend, glimmerhoudend, gebioturbeerd zand met kleilagen, soms schelpen en pyrietconcreties.⁸ De Formatie dateert uit het laatste eoceen (van 37 tot 33,6 miljoen jaar geleden).⁹

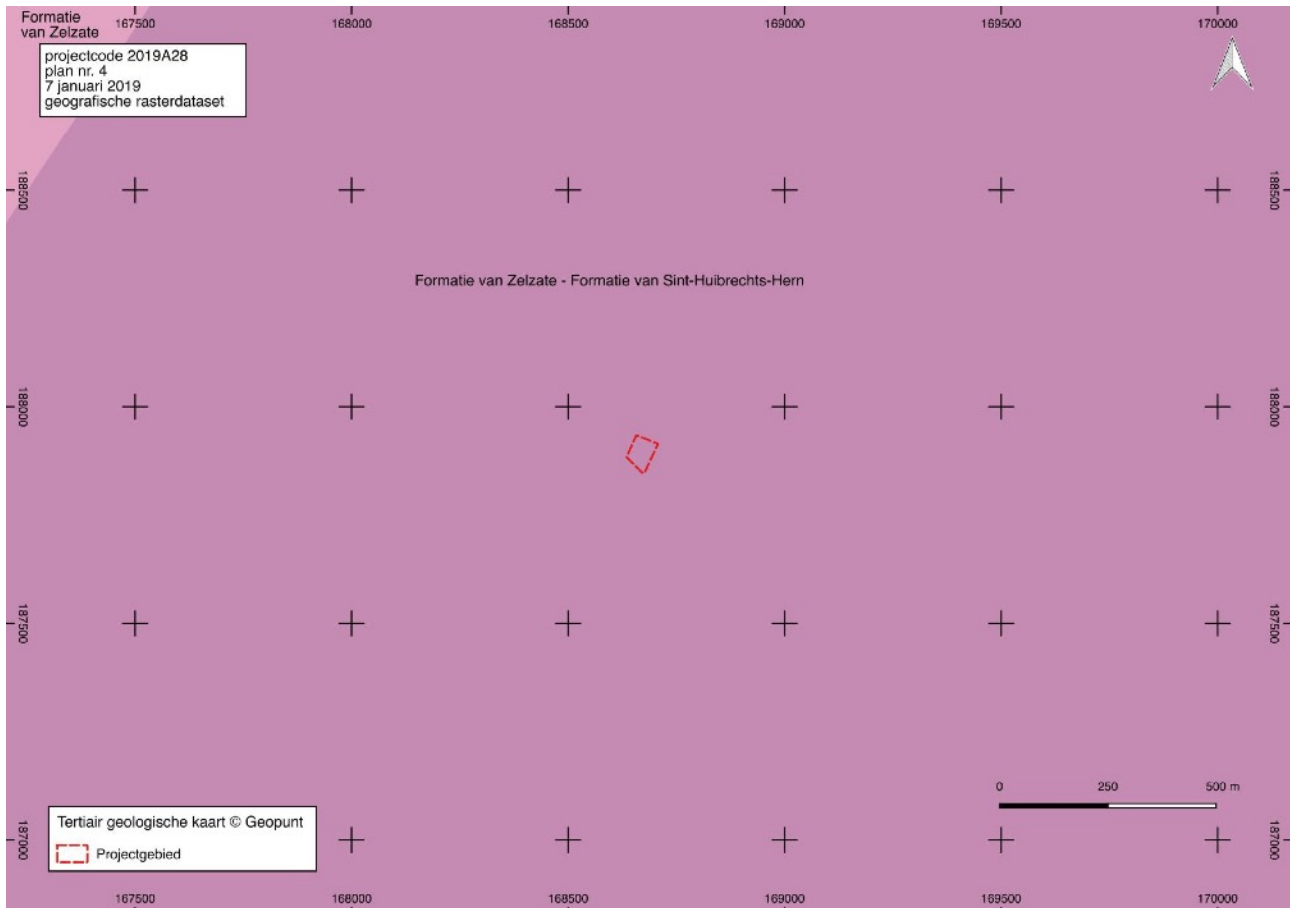

Fig. 6 Situering van het onderzoeksgebied op de tertiairgeologische kaart. © DOV

Het onderzoeksgebied bevindt zich op de quartairgeologische kaart 1:200.000 in een zone die geclassificeerd wordt als profieltype 3. Op het prequartaire substraat vonden in de loop van het weichseliaan (laat-pleistoceen) fluviatiele afzettingen plaats. Het gaat om vlechtende rivierafzettingen, zandig (zeer fijn tot grof) met mogelijkwijd in het basisgedeelte grind. De afzettingen behoren tot de formatie van Zemst. Bovenop deze fluviatiele afzettingen werden nog tijdens het weichseliaan (laat-pleistoceen) eolische zanden afgezet.¹⁰ Het gaat om een pakket zandige tot lemig-zandige afzettingen met een dikte van maximaal 5 m die behoren tot de formatie van Gent. Bovenaan bestaan de afzettingen uit een homogeen pakket zand als gevolg van een algemene verdroging van het klimaat. Onderaan bevindt zich een alternerend complex ontstaan als gevolg van sedimentatie op besneeuwde, vochtige plaatsen waar secundaire verplaatsingen zoals massa-bewegingen en afvloeiingen konden optreden.¹¹

⁸ Bogemans 2005 & 2008.

⁹ Bogemans 2007.

¹⁰ Bogemans 2005 & 2008.

¹¹ Bogemans 2007.

Op een afstand van meer dan 600 m ten zuiden en ten oosten van het onderzoeksgebied werden in de Dijlvallei holocene fluviatiele afzettingen gekarteerd boven op de pleistocene sequentie.

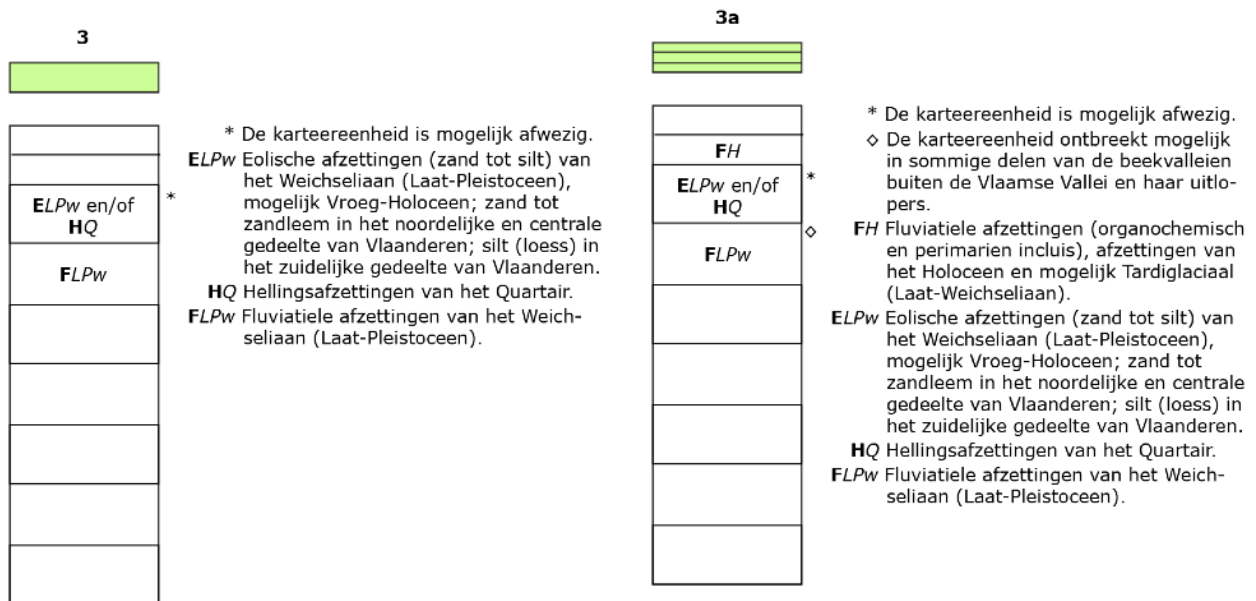
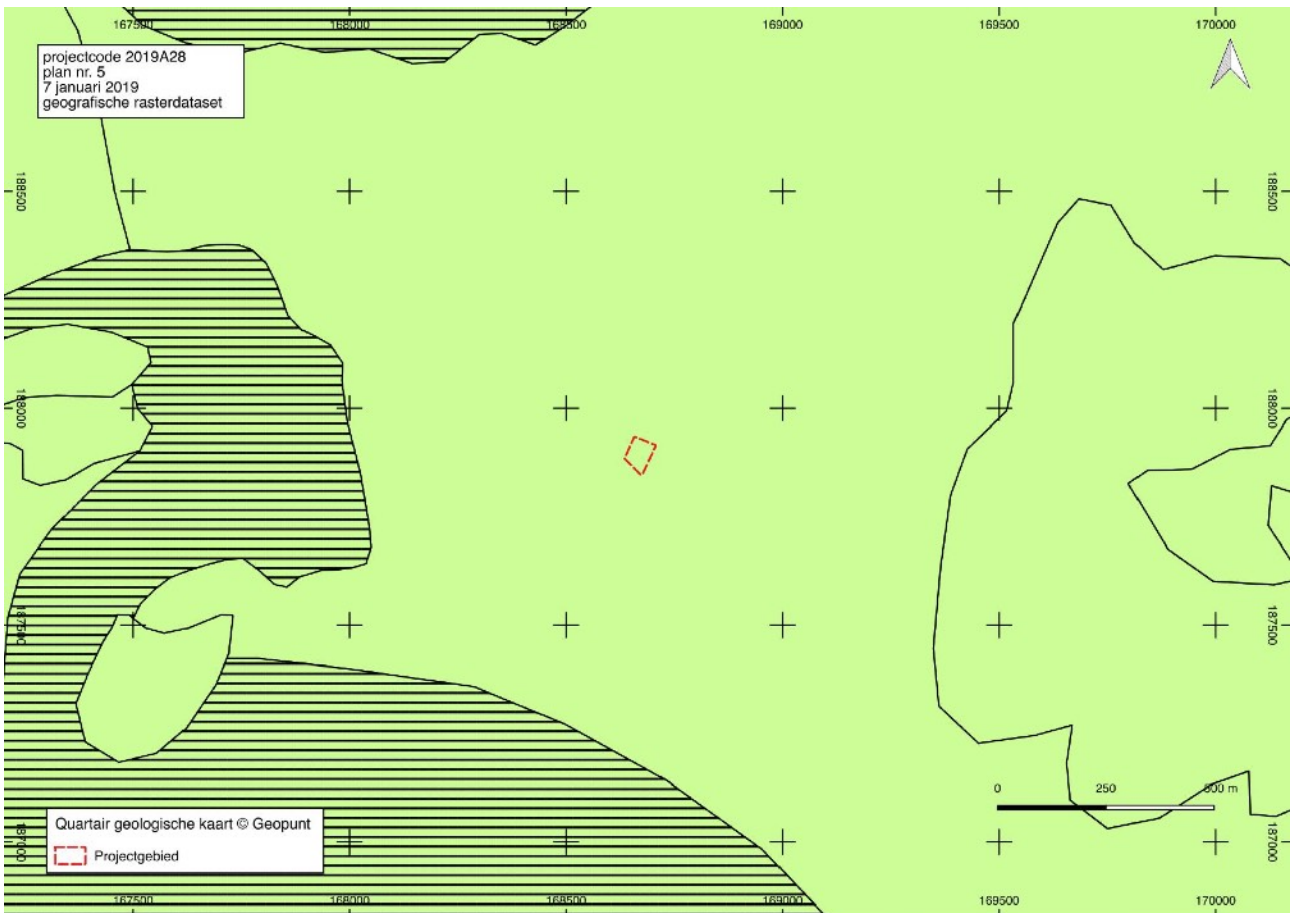

Fig. 7 Situering van het onderzoeksgebied op de quartairgeologische kaart. © DOV

Op de bodemkaart volgens Belgische classificatie wordt het onderzoeksgebied geclassificeerd als bebouwde zone (OB).

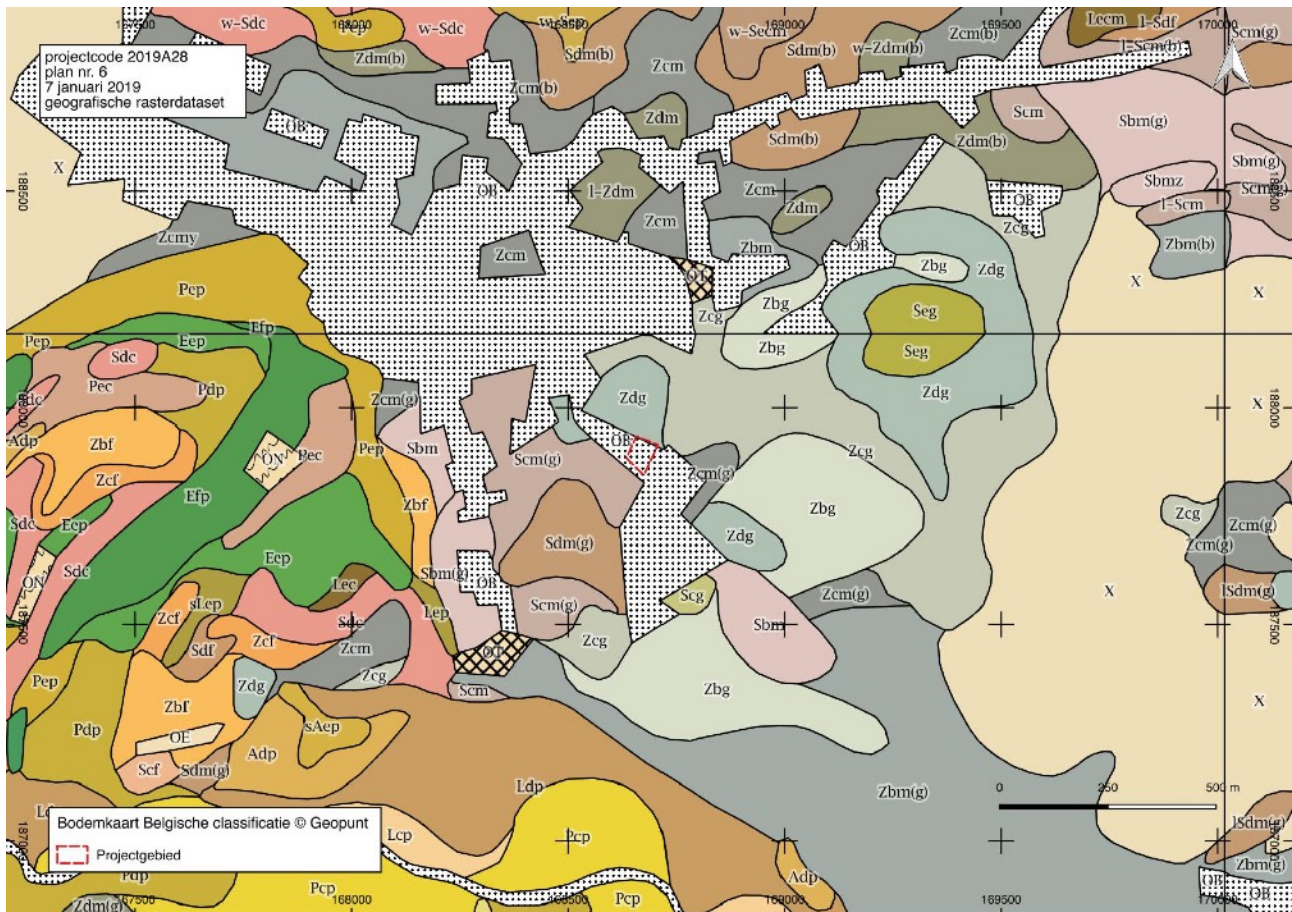

Fig. 8 Het onderzoeksgebied op de bodemkaart volgens Belgische Classificatie. © DOV

Ten noorden en ten oosten van het onderzoeksgebied werden matig droge en matig natte zandgronden gekarteerd (Zcg en Zdg). Het gaat om podzolen met een duidelijk ontwikkelde ijzer en/of humus B horizont. De zandbodems met drainageklasse c zijn droogtegevoelig in de zomer. De zandbodems met drainageklasse d zijn iets te nat in de winter. Ten zuidoosten van het onderzoeksgebied komt een beperkte oppervlakte zandbodems met dikke antropogene humus A horizont of een plaggendek voor (Zcm). Onder de humus A horizont komt bij deze bodems een podzol B of een verbrokkelde textuur B voor.

Onmiddellijk ten zuiden en ten westen van het onderzoeksgebied werden Scm(g) gronden gekarteerd. Dit zijn matig droge (c) lemig zandbodems (S) met dikke antropogene humus A horizont (m) en een grijsachtige kleur (g). Deze matig droge plaggengronden hebben een humusdek dat meer dan 60 cm dik is. De A horizont rust op een begraven profiel, meestal een Podzol. Roestverschijnselen komen voor tussen 60 en 90 cm. De bodems zijn optimaal vochthoudend in het voorjaar, maar drogen sterkt uit in de zomer. Het aanwezige plaggendek is het resultaat van oude landbouwpraktijken waarbij plaggen werden vermengd met mest uit de potstal en gebruikt als mest op de velden.

Meer dan 500 m naar het oosten werd een vlek met slecht gedraineerde gronden Seg gekarteerd.

De overgang naar de valleigronden van de Dijle is meer dan 600 m ten zuiden en ten westen van het onderzoeksgebied te situeren.

1.2.2 Historische situering

Inleiding

Keerbergen behoort tot de Brabantse Kempen, gekenmerkt door dennenbossen, heide en landduinen. De naam Keerbergen wordt vermeld in 1036 als Chierberghe, en in 1147 als Keerberge.

Begin 12de eeuw ressorteerde de lokale kapel onder de priorij Bornem bij Affligem. Tot de eerste heren behoorden de Berthouts die van de Luikse prins-bisschop afhingen.¹²

Volgens een kaart uit 1703 was de abdij van Grimbergen tijdens het Ancien Régime de belangrijkste grondbezitter in het gebied. Dit was het resultaat van een schenking in de 12de eeuw door de heren van Grimbergen en Keerbergen.¹³ In de tweede helft van de 17de eeuw bezat de abdij naast pachthoven en landerijen ook tiendrechten van Keerbergen.¹⁴

Cartografische bronnen

De Kabinetskaart van de Oostenrijkse Nederlanden, in 1771-1778 opgemaakt in opdracht van graaf de Ferraris, geeft ons een duidelijk beeld van de inrichting van het landschap op het einde van de 18de eeuw. Het onderzoeksgebied situeert zich op ca. 500 m ten zuidoosten van het centrum van Keerbergen dat bestaat uit een kerk, een marktplein en een veertigtal woningen. Het dorp wordt omgeven door een uitgestrekt landbouwgebied met daarin verspreid hoeven. Hier en daar komen percelen bos voor. Ca. 350 m ten oosten van het projectgebied situeert zich de Keerberghse heide. Het huidige wegennet in de omgeving van het onderzoeksgebied, waaronder de Palmstraat en de Haachtsebaan is al terug te vinden op de Ferrariskaart. Onmiddellijk ten het noordwesten van het onderzoeksgebied stond een staande wip. Het onderzoeksgebied niet bebouwd. De westelijke helft maakt deel uit van het grasveld rond de staande wip. Het terrein van de wip is omgeven door een haag die het onderzoeksgebied in twee deel van zuid naar noord.

Op de topografische kaart van Vandermaelen (1846-1854) is de staande wip niet meer gekarteerd. Grenzend aan de Haachtsebaan en de Palmstraat is er een toename van de lintbebouwing. In de zuidelijke hoek van het projectgebied, ter hoogte van de kruising van beide wegen, staat een gebouw.

De Atlas der Buurtwegen (ca. 1840) geeft een gedetailleerd beeld van de indeling van de percelen en de bebouwing in de eerste helft van de 19de eeuw. De huidige Haachtsebaan is aangeduid als de Chemin nr. 29, en de huidige Palmstraat als de Chemin nr. 27. Het gebouw ter hoogte van het kruispunt Haachtsebaan-Palmstraat is ook hier gekarteerd.

De Poppkaart (1842-1879) toont een gelijkaardig beeld. Het gebied rond het onderzoeksgebied is aangeduid als 'de Vennen'.

¹² Vandeputte 2007.

¹³ Agentschap Onroerend Erfgoed 2017: Broekelei [online], <https://id.erfgoed.net/erfgoedobjecten/135114> (geraadpleegd op 7 januari 2019).

¹⁴ Archief van de abdij Grimbergen, Het Rijksarchief in België, https://search.arch.be/ead/BE-A0518_116805_115535_DUT (geraadpleegd op 7 januari 2019).

Fig. 9 Situering van het onderzoeksgebied op de Ferriskaart (1771-1778). © Geopunt

Fig. 10 Situering van het onderzoeksgebied op de topografische kaart van Vandermaelen (1846-1854). © Geopunt

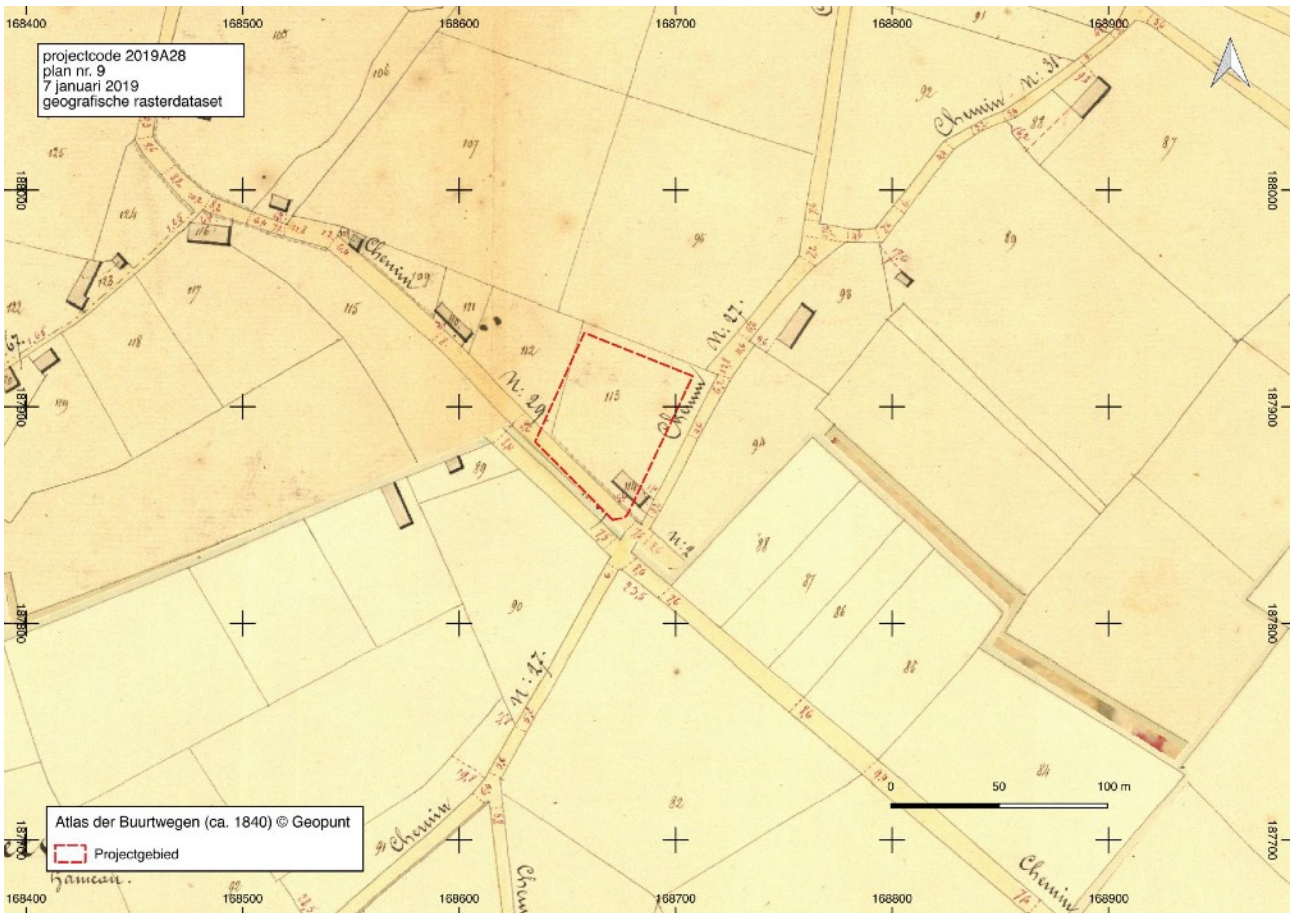

Fig. 11 Situering van het onderzoeksgebied op de detailplannen van de Atlas der Buurtwegen (ca. 1840). © Geopunt

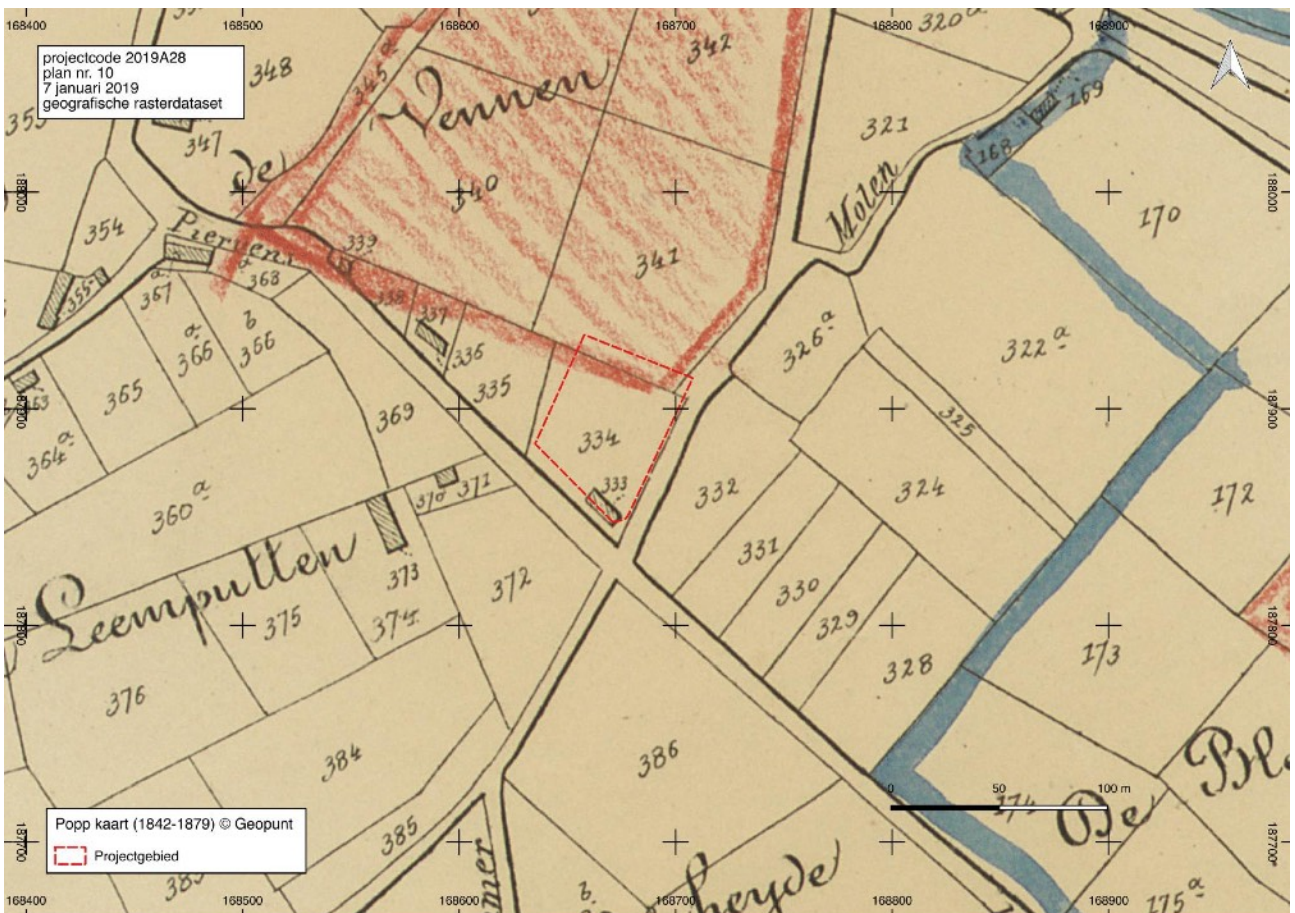

Fig. 12 Situering van het onderzoeksgebied op de Popp kaart (1842-1879) © Geopunt

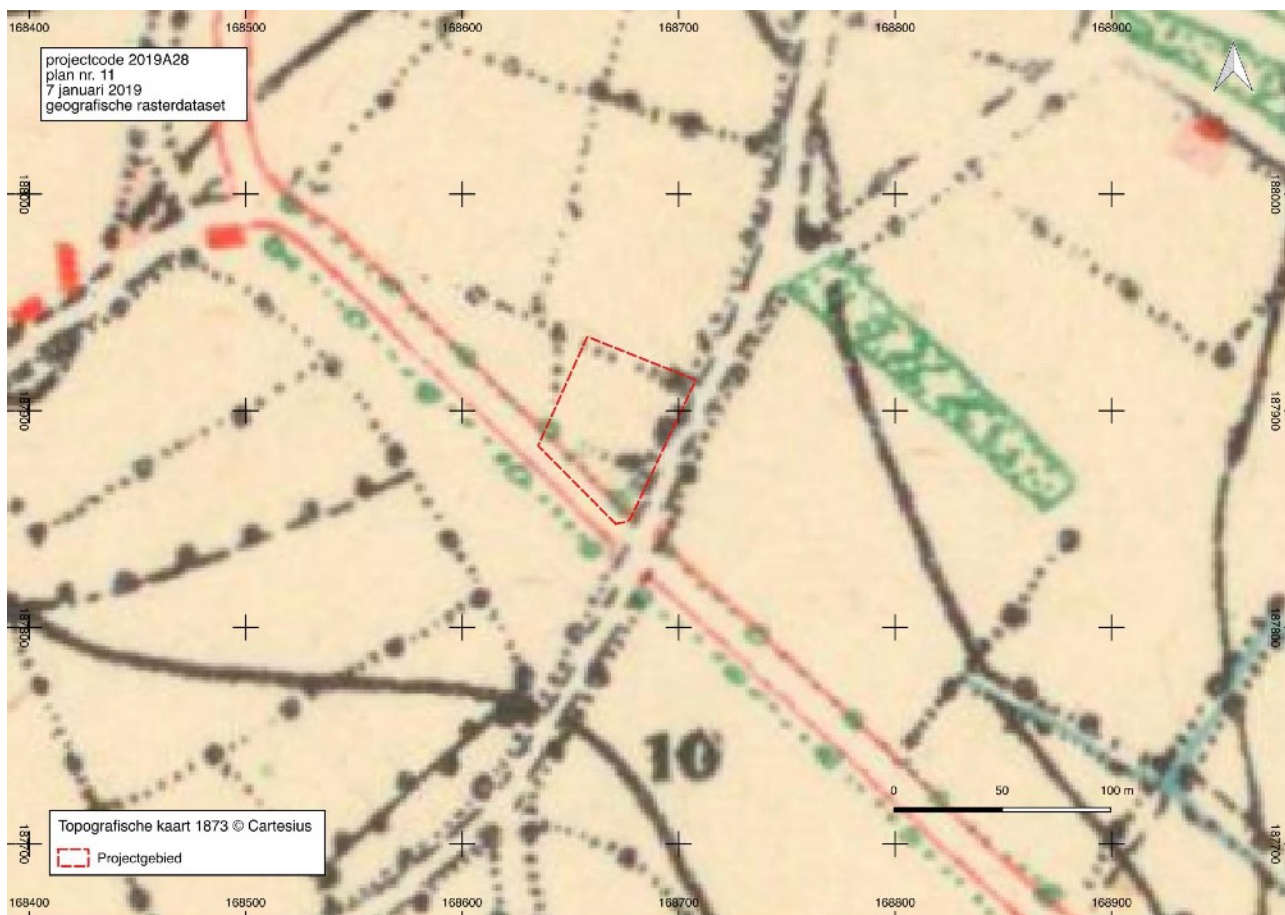

Fig. 13 Situering van het onderzoeksgebied op de topografische kaart 1873. © Cartesius

Fig. 14 Situering van het onderzoeksgebied op de topografische kaart van 1904. © Cartesius

Fig. 15 Situering van het onderzoeksgebied op de topografische kaart van 1939. © Cartesius

Fig. 16 Situering van het onderzoeksgebied op de topografische kaart van 1969. © Cartesius

Op de topografische kaart van 1873 is het gebouw in de zuidoostelijke hoek van het onderzoeksgebied niet gekarteerd. Het gebied is in gebruik voor landbouw. Op de topografische kaart van 1904 is het gebouw wel weer aangeduid. Op de topografische kaart van 1939 is een gebouw gekarteerd in de noordwesthoek van het projectgebied. Dat is op de topografische kaart van 1969 vervangen door een gebouw centraal op het perceel.

Deze situatie wordt bevestigd door de orthofotomozaïek van 1971. Het hoofdgebouw bleef sinds toen ongewijzigd. Tegen de noordelijke perceelgrens werden later bijgebouwen opgetrokken.

Fig. 17 Situering van het onderzoeksgebied op de orthofotomozaïek kleinschalig zomer 1971. © Geopunt

1.2.3 Archeologische situering

Het onderzoeksgebied is niet opgenomen in een vastgestelde of afgebakende archeologische zone en behoort ook niet tot de gebieden waar geen archeologisch erfgoed te verwachten valt.

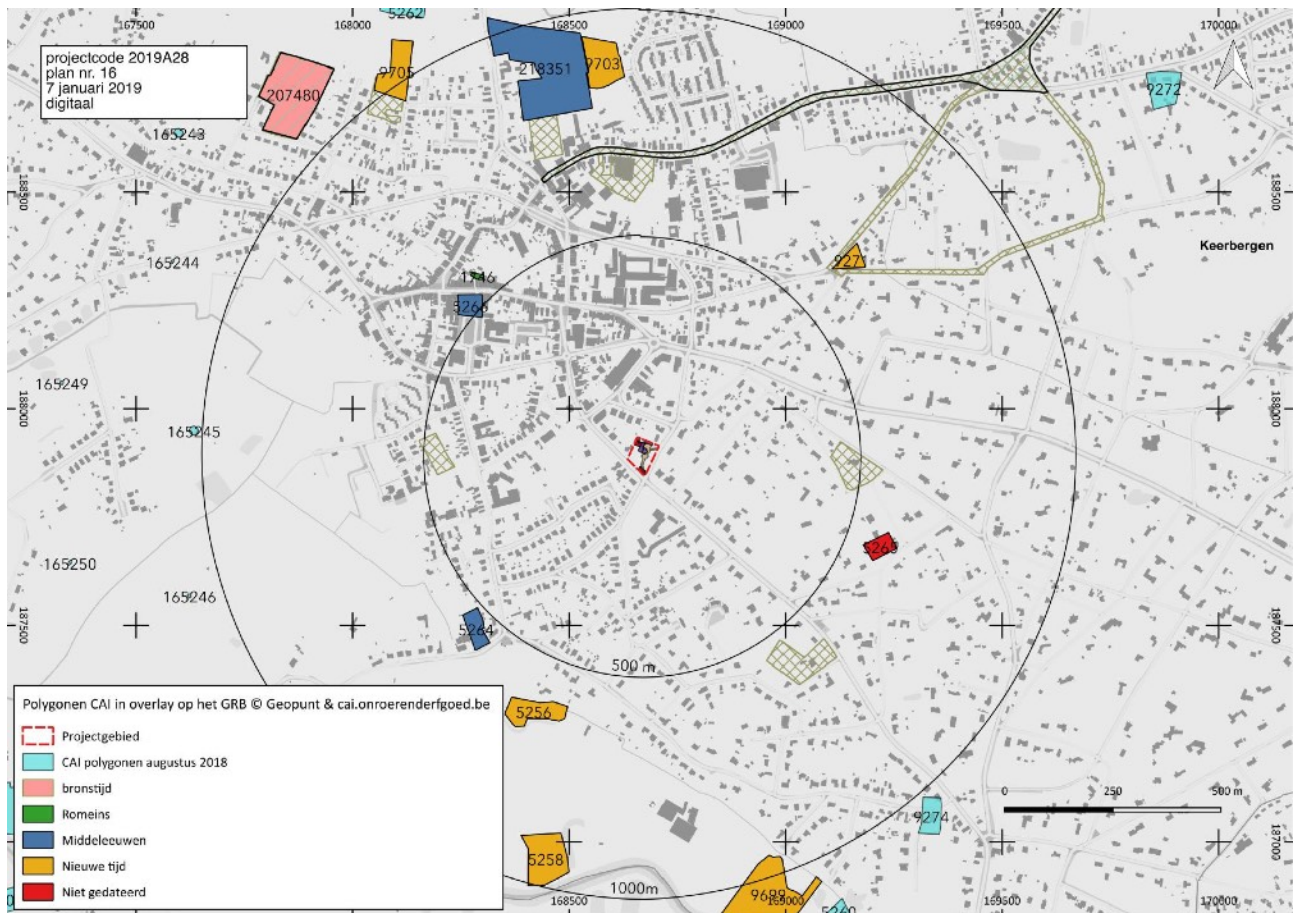

Fig. 18 Situering van het onderzoeksgebied ten opzichte van de polygoenen van de CAI toestand augustus 2018 in overlay op het GRB met aanduiding van archeologienota's (groen gerasterd) en gebieden geen archeologie (zwart omrand - turkoois gearceerd). © cai.onroerenderfgoed.be & Geopunt

In de Centrale Archeologisch Inventaris¹⁵ zijn binnen de straal van 500 m geen archeologische vindplaatsen opgenomen. Binnen een straal van 1000 m werden 11 vindplaatsen opgenomen. Een zevental daarvan zijn losse vondsten als resultaat van veldkartering in het kader van een licentiaatsthesis in 1987. De vondsten dateren hoofdzakelijk uit de late middeleeuwen en de nieuwe tijd. In wijzerzin, te beginnen in het noorden:

- CAI ID 5265: In de tuin van Mastendreef 14 (Keerbergen) werd een losse vondst in metaal gedaan, mogelijk een weefgewicht (datering: onbepaald).¹⁶
- CAI ID 9699: Dijlelanden (K1, K63 en K65) (Keerbergen). Als losse vondst kwam hier rood en wit aardewerk uit de 16-18de eeuw en een pijpensteel uit de 19de eeuw aan het licht.¹⁷

¹⁵ De Centrale Archeologische Inventaris is een inventaris van tot nog toe gekende archeologische vindplaatsen. Vanwege het specifieke karakter van het archeologisch erfgoed dat voor ons verborgen zit in de ondergrond, is het onmogelijk om op basis van de Centrale Archeologische Inventaris met zekerheid uitspraken te doen over de aan- of afwezigheid van archeologische sporen. De aan- of afwezigheid van archeologische sporen dient verder archeologisch onderzoek vastgesteld te worden.

¹⁶ Centrale Archeologische Inventaris, CAI ID 5265 Mastendreef 14 (geraadpleegd op 7 januari 2019).

¹⁷ Centrale Archeologische Inventaris, CAI ID 9699 Dijlelanden (K1-K63-K65) (geraadpleegd op 7 januari 2019).

- CAI ID 5258: Dijlelanden (K62 en K64) (Keerbergen). Hier trof men bij prospectie steengoed, rood en wit aardewerk uit de 16de eeuw aan. Het is mogelijk aangespoeld door de Dijle.¹⁸
- CAI ID 5256: Spuibek (K60) (Keerbergen). Het prospectieonderzoek bracht rood aardewerk, pijpwaar en steengoed (16de eeuw) aan het licht.¹⁹
- CAI ID 5264: Papenstraat (K73) (Keerbergen). Bij veldkartering werden er naast baksteen- en natuursteenfragmenten ook pijpwaar, Raeren, rood, wit en grijs aardewerk uit de late Middeleeuwen aangetroffen.²⁰
- CAI ID 1746: Ter hoogte van de Haachtsebaan (K75) (Keerbergen) werd een dupondius van keizer Trajanus (53-117) uit de midden-Romeinse tijd aangetroffen bij prospectie.²¹
- CAI ID 9705: Op het Aspergeveld (K8) (Keerbergen) werd tijdens een prospectie pijpwaar (begin 18de eeuw) en Siegburg, Raeren, Bouffioux, steengoed, rood en wit aardewerk aangetroffen.²²

Voor een terrein ten zuiden van CAI ID9075 werd in het kader van de opmaak van een archeologienota een proefsleuvenonderzoek uitgevoerd. Daarbij werden sporen aangetroffen die op basis van het vondstmateriaal gedateerd worden in de metaaltijden, meer bepaald de vroege ijzertijd. Vermoedelijk kunnen de sporen worden toegeschreven aan één of meerdere structuren, met centraal in het plangebied een kerngebied waar hoofdgebouw(en) en bijgebouwen verwacht kunnen worden. Buiten dit kerngebied kunnen randstructuren zoals (kleinere) bijgebouwen en waterkuilen aangetroffen worden. Een archeologisch vervolgonderzoek, in de vorm van een definitieve opgraving werd geadviseerd over het gehele plangebied. ²³ Eveneens aan het Aspergeveld (CAI ID 207480), 1200 m ten noordwesten van het onderzoeksgebied, werden tijdens een opgraving sporen van bewoning uit de bronstijd aangetroffen, een gracht uit de Romeinse tijd en greppels uit de late middeleeuwen of het begin van de nieuwe tijd.²⁴

Eveneens in een straal tussen 500m en 1000m rond het onderzoeksgebied zijn een vier locaties van gebouwd erfgoed in de CAI opgenomen:

- CAI ID 218351: In de Bakerstraat (Keerbergen) trof men grondsporen aan van een site met walgracht uit de volle middeleeuwen en sporen van een greppel uit de late middeleeuwen.²⁵
- CAI ID 9703: Vogelzang (K6) (Keerbergen). Hier zou een alleenstaande hoeve uit de 16de eeuw hebben gestaan, maar een archeologisch proefsleuvenonderzoek in 2017 leverde geen archeologische sporen op. ²⁶
- CAI ID 9271: Windmolen (K80) (Keerbergen) uit de 18de eeuw. Mogelijk stond op deze plaats al een molen in het midden van de 17de eeuw.²⁷
- CAI ID 5266: Kerktoren (K81) (Keerbergen) in witte zandsteen (18de eeuw). Het kerkgebouw werd afgebroken in 1971. De kerk is gegroeid uit een kapel gewijd aan de heilige Barbara en heilige Antonius, die reeds in de 12de eeuw vermeld werd.²⁸

¹⁸ Centrale Archeologische Inventaris, CAI ID 5258 Dijlelanden (K62-K64) (geraadpleegd op 7 januari 2019).

¹⁹ Centrale Archeologische Inventaris, CAI ID 5256 Spuibek (K60) (geraadpleegd op 7 januari 2019).

²⁰ Centrale Archeologische Inventaris, CAI ID 5264 Papenstraat (K73) (geraadpleegd op 7 januari 2019).

²¹ Centrale Archeologische Inventaris, CAI ID 1746 Haachtsebaan (K75) (geraadpleegd op 9 januari 2019).

²² Centrale Archeologische Inventaris, CAI ID 9705 Aspergeveld (K8) (geraadpleegd op 9 januari 2019).

²³ Dyselinck 2017, <https://loket.onroerenderfgoed.be/archeologie/notas/archeologienotas/3016> (geraadpleegd op 7 januari 2019).

²⁴ Centrale Archeologische Inventaris, CAI ID 207480 Aspergeveld (geraadpleegd 18 maart 2019).

²⁵ Centrale Archeologische Inventaris, CAI ID 218351 Bakestraat (geraadpleegd op 7 januari 2019).

²⁶ Centrale Archeologische Inventaris, CAI ID 9703 Vogelzang (K6) (geraadpleegd op 7 januari 2019).

²⁷ Centrale Archeologische Inventaris, CAI ID 9271 Windmolen (K80) (geraadpleegd op 7 januari 2019).

²⁸ Centrale Archeologische Inventaris, CAI ID 5266 Kerktoren (K81) (geraadpleegd op 9 januari 2019).

1.2.4 Datering en interpretatie van het onderzochte gebied

Welke aanwijzingen bevatten de bestaande bronnen over het archeologisch potentieel van het projectgebied?

Het onderzoeksgebied ligt ca. 440 m ten zuidoosten van de dorpskern van Keerbergen in de provincie Vlaams Brabant. Geomorfologisch behoort het tot de oostelijke uitloper van de Vlaamse Vallei.

De Kleine Spuibeeek stroomt ongeveer 600 m ten zuiden van het onderzoeksgebied stroomt en mondt uit in de Dijle, de Spuibeeek 1ste arm ontspringt ongeveer 600 m ten westen van het onderzoeksgebied.

Op de bodemkaart volgens Belgische classificatie wordt het onderzoeksgebied geclassificeerd als bebouwde zone (OB). Ten noorden van het onderzoeksgebied komen matig droge en matig natte zandbodems met een duidelijk ijzer en/of humus B horizont voor. Ten zuiden en ten westen van het onderzoeksgebied werden lemig zandbodems met een dikke antropogene humus A horizont gekarteerd. Onder de humus A horizont komt meestal een begraven Podzol B voor.

De valleigronden van de Dijlevlei bevinden zich 600 m ten zuiden en ten westen van het onderzoeksgebied. In deze zone werden op de quartairgeologische kaart boven op de eolische afzettingen die dateren van het pleistoceen, fluviale afzettingen die dateren van het holoceen gekarteerd. De overgang tussen droge hoger gelegen gronden en natte laag gelegen valleigronden is hier te situeren.

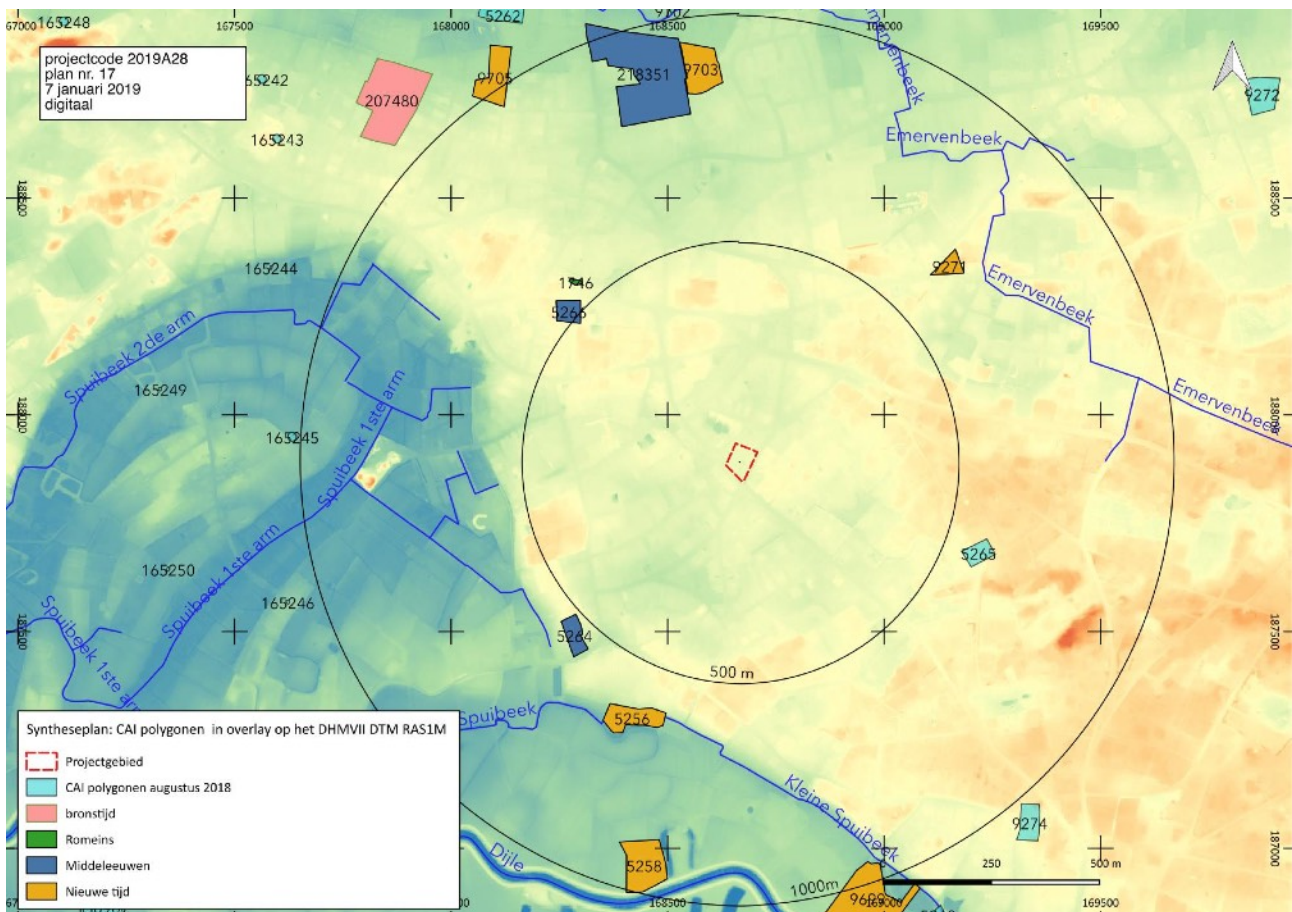

Fig. 19 CAI polygoenen in overlay op het DHMV DTM RAS1M en de VHA waterlopen 2018. © Geopunt & cai. onroerendergoed.be

De oudste beschikbare archivalische bronnen die de kapel van Keerbergen vermelden dateren van het begin van de 12de eeuw. De CAI vermeldt binnen een straal van 1000 m naast de kerk van Keerbergen en een windmolen uit de 18de eeuw ook 7 prospectievondsten met hoofdzakelijk materiaal uit de late

middeleeuwen en de nieuwe tijd. Ongeveer 800m ten noorden van het onderzoeksgebied werden grondsporen van een site met walgracht uit de volle middeleeuwen en sporen van een greppel uit de late middeleeuwen aangetroffen. Ca. 1200 m ten noordwesten van het onderzoeksgebied kwamen bij een opgraving sporen van bewoning uit de bronstijd aan het licht. Ten oosten daarvan werden bij een proefsleuvenonderzoek sporen van bewoning uit de ijzertijd geregistreerd.

Hoe evolueerde het landschap en is er een evolutie in het grondgebruik ter hoogte van het projectgebied?

In het midden van de 18de eeuw lag het onderzoeksgebied in het akkercomplex ten oosten van de historische kern van Keerbergen. De westelijke helft van het onderzoeksgebied maakte deel uit van het grasveld rond de staande wip. Die laatste stond onmiddellijk ten westen ervan.

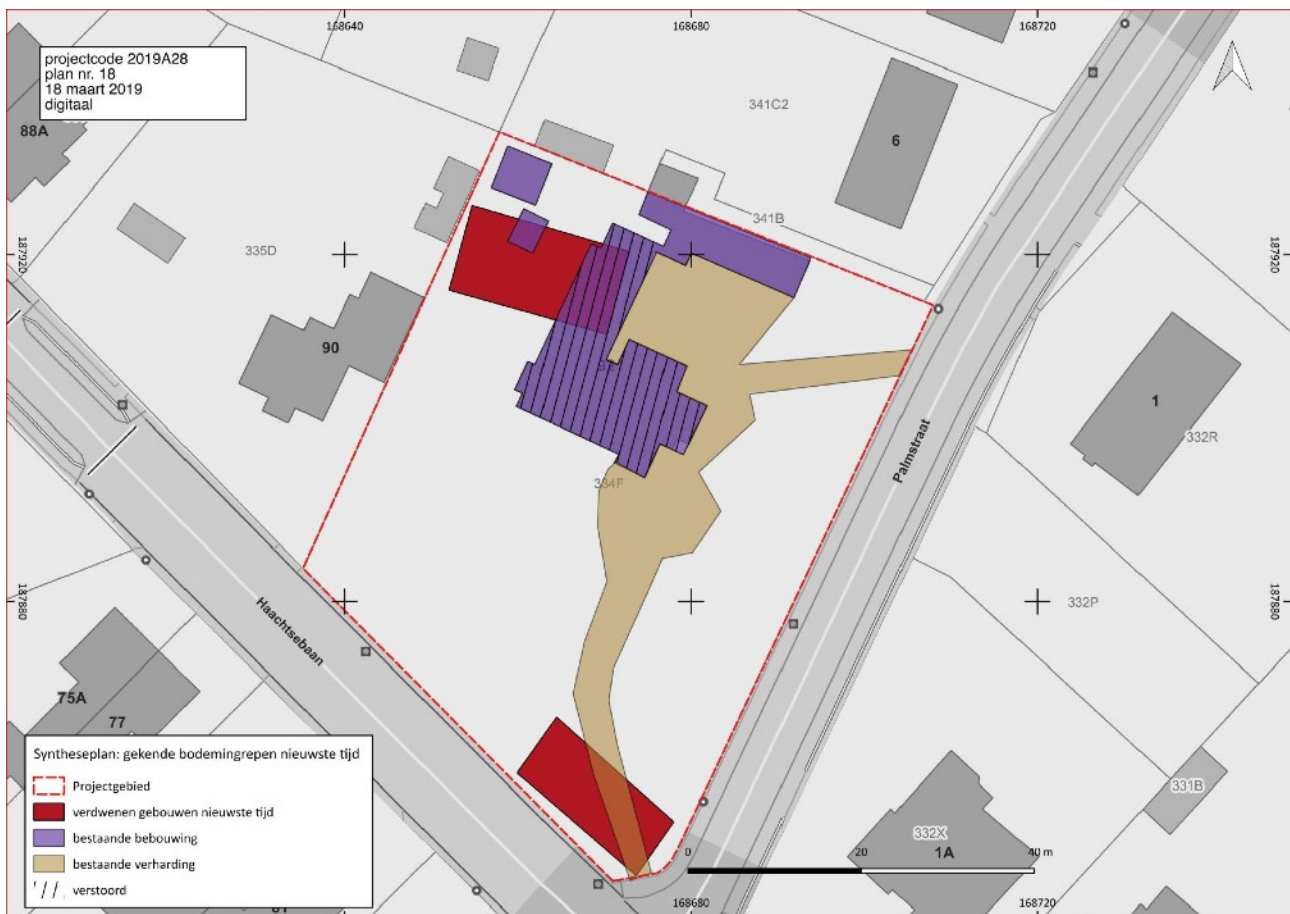

Fig. 20 Situering van de gekende bodemingrepen die dateren van de nieuwste tijd in overlay op het GRB. © Geopunt & Fodio

Uit de beschikbare cartografische bronnen blijkt dat vanaf het tweede kwart van de 19de eeuw tot het begin van de 20ste eeuw in de zuidelijke hoek van het onderzoeksgebied aan het kruispunt van de Palmstraat met de Haachtsesteenweg een gebouw stond. In de eerste helft van de 20ste eeuw stond er een huis in de noordwesthoek van het onderzoeksgebied. Midden 20ste eeuw werd dit vervangen door het huidige gebouw centraal op het onderzoeksgebied. Rond de nog bestaande villa werden verhardingen aangebracht. Twee toeritten, één vanaf de Haachtsesteenweg en één vanaf de Palmstraat, leiden naar de villa en de bijgebouwen tegen de noordelijke perceelsgrens. De zone waarin het hoofdgebouw werd opgetrokken, met een oppervlakte van 309 m² werd als verstoring afgebakend aangezien het bouwwerk beschikt over een kelder. De bestaande bijgebouwen zullen gezien hun constructiewijze niet diep gefundeerd zijn. Van de verdwenen 19de- en 20ste-eeuwse gebouwen is de

constructiewijze niet gekend. De plaats waar zij stonden werd niet als verstoord afgebakend. De funderingsdiepte van de aanwezige verhardingen is beperkt tot 0,50 m -mV. De zones waarin zij werden aangebracht werden niet als verstoord afgebakend.

Wat is de impact van de geplande werken ?

De totale te verkavelen oppervlakte bedraagt 3527 m². Het gebied zal onderverdeeld worden in drie loten die uitgeven op de Palmstraat. Op elke kavel wordt grenzend aan de Palmstraat een zone voorzien waarbinnen mag worden gebouwd. Op de oostelijke 2/3 van de percelen zijn bodemingrepen toegestaan. Aan de westzijde van de percelen moeten om te voldoen aan de voorschriften van het RUP waartoe het onderzoeksgebied behoort de hoogstammige bomen en het bestaand terreinprofiel behouden blijven. Het gaat om een zone met een oppervlakte van 1051 m².

Fig. 21 Geplande bodemingrepen in relatie tot verstoring. © Landmeterskantoor Feyaerts B.V.B.A & Fodio

1.2.5 Verwachting ten aanzien van archeologisch erfgoed

De zone waarin het hoofgebouw werd opgetrokken, met een oppervlakte van 309 m² werd verstoring afgebakend. Voor het resterende deel van het onderzoeksgebied wordt de archeologische verwachting als volgt omschreven:

voor steentijd artefactensites(paleolithicum - mesolithicum)

In de steentijd voedde de mens zich voornamelijk door middel van jacht, visvangst en het verzamelen van voedsel. Deze 'jager-verzamelaars' verbleven in tijdelijke kampementen. Het zijn vooral achtergebleven werktuigen in vuursteen die verwijzen naar een dergelijke verblijfplaats. Uit verschillende studies is gebleken dat veel van de gekende vindplaatsen van werktuigen uit het paleolithicum, mesolithicum en vroeg-neolithicum voorkomen op de overgang van hoge/droge gronden naar lage/natte zones. Dit noemt men een landschappelijke gradiënt. Het verband tussen het aantreffen van steentijd artefactensites en een gradiënt is sterker naarmate sterker naarmate de overgang abrupter is, bijvoorbeeld aan de randen van beekdalen. Kampementen van jager-verzamelaars kunnen verwacht worden in een zone vanaf de gradiënt tot ca. 200 m in het droge deel. Een verklaring hiervoor is te vinden in het feit dat landschappelijke gradiënten op korte afstand van elkaar een grote verscheidenheid aan voedselbronnen en grondstoffen verschaffen en de aanwezigheid van drinkwater garanderen. Rivier- en beekdalen zijn daarenboven markante en goed herkenbare landschapselementen in een door bos gedomineerde landschap. Dalen vormden in het laat-paleolithicum en het mesolithicum belangrijke transportroutes.²⁹

Het onderzoeksgebied ligt ca. 600 m ten noorden van de Kleine Spuibek en eveneens ca. 600 m ten westen van de Spuibek 1ste arm. Beiden monden ten zuiden van het onderzoeksgebied uit in de Dijle. De overgang van hoger gelegen droge gronden naar lager gelegen natte gronden is te situeren aan de rand van de Dijlevallei, die samenvalt met de lopen van de beide beken.

Het onderzoeksgebied bevindt zich niet in een gradiëntzone en ook niet op de overgang van hoger gelegen droge gronden naar lager gelegen natte zones. Het potentieel van het onderzoeksgebied voor het aantreffen van prehistorische artefactensites wordt daarom als laag ingeschat.

voor protohistorische en historische sites (neolithicum - nieuwe tijd)

De natuurlijke vruchtbaarheid, het grondwaterregime en de bewerkbaarheid van de bodem bepalen mee de keuze van inplantingsplaatsen voor permanente bewoning vanaf het neolithicum.

Het onderzoeksgebied ligt in een zone met topografisch gunstige eigenschappen voor de aanwezigheid en bewaring van sporensites.

Voor de nieuwe tijd wordt op basis van het historisch landschapsgebruik zoals weergegeven op de Ferrariskaart het archeologisch potentieel van het onderzoeksgebied voor sporen van bewoning als laag ingeschat.

In het begin van de 19de eeuw werd in de zuidoosthoek van het onderzoeksgebied een gebouw opgetrokken. In het tweede kwart van de 20ste eeuw stond in de noordwesthoek een gebouw. Het gaat om geïsoleerde gebouwen die geen voorgangers kennen. Omwille van het gebrek aan continuïteit in de bebouwing en het feit dat op de inplantingsplaatsen van de gebouwen in de tweede helft van de 20ste eeuw opnieuw bodemingrepen plaats vonden is het niet de verwachting dat verder onderzoek van de inplantingsplaatsen van deze gebouwen tot kenniswinst zal leiden.

²⁹ Verhoeven et al. 2010.

De verstoorde zone (309 m²) en de zone waarbinnen het terreinprofiel en de bomen behouden dienen te blijven volgens de stedenbouwkundige voorschriften (1051 m²) beslaan een oppervlakte van in totaal 1360 m². Daardoor blijft een oppervlakte van 2150 m² beschikbaar voor onderzoek. Voor deze zone wordt verder archeologisch vooronderzoek aanbevolen.

1.2.6 Samenvatting

Het onderzoeksgebied aan de Haachtsebaan 92 in Keerbergen zal onderverdeeld worden in drie kavels die uitgeven op de Palmstraat. De totale te verkavelen oppervlakte bedraagt 3527 m². Op de oostelijke 2/3 van de te verkavelen zone worden de bomen geroid, de bestaande verhardingen verwijderd en de bestaande woning afgebroken. Binnen deze zone zullen de nieuwe woningen worden gebouwd. Op de westzijde van de percelen moeten om te voldoen aan de voorschriften van het RUP waartoe het onderzoeksgebied behoort de hoogstammige bomen en het bestaand terreinprofiel behouden blijven. Het gaat om een zone met een oppervlakte van 1051 m².

In het midden van de 18de eeuw lag het onderzoeksgebied in het akkercomplex ten oosten van de historische kern van Keerbergen. De westelijke helft van het onderzoeksgebied maakte deel uit van het grasveld rond de staande wip. Die laatste stond onmiddellijk ten westen ervan.

Uit de beschikbare cartografische bronnen blijkt dat vanaf het tweede kwart van de 19de eeuw tot het begin van de 20ste eeuw in de zuidelijke hoek van het onderzoeksgebied aan het kruispunt van de Palmstraat met de Haachtsesteenweg een gebouw stond. In de eerste helft van de 20ste eeuw stond er een huis in de noordwesthoek van het onderzoeksgebied. Midden 20ste eeuw werd dit vervangen door het huidige gebouw centraal op het onderzoeksgebied. Rond de nog bestaande villa werden verhardingen aangebracht. Twee toeritten, één vanaf de Haachtsesteenweg en één vanaf de Palmstraat, leiden naar de villa en de bijgebouwen tegen de noordelijke perceelsgrens. De zone waarin het hoofdgebouw werd opgetrokken, met een oppervlakte van 309 m² werd als verstoring afgebakend aangezien het bouwwerk beschikt over een kelder.

De verwachting ten aanzien van archeologisch erfgoed van het niet verstoorde deel van het onderzoeksgebied wordt als volgt omschreven:

- De kans op het aantreffen van artefactensites (paleolithicum - mesolithicum) wordt als laag ingeschat vermits het onderzoeksgebied zich niet in een gradiëntzone bevindt en ook niet op de overgang van hoger gelegen droge gronden naar lager gelegen natte zones. De afstand tot open water bedraagt 600 m.
- Het onderzoeksgebied ligt in een zone met topografisch gunstige eigenschappen voor de aanwezigheid van sporensites (neolithicum - middeleeuwen).

De verstoorde zone en de zone waarbinnen het terreinprofiel en de bomen behouden dienen behouden te blijven volgens de stedenbouwkundige voorschriften beslaan een oppervlakte van in totaal 1360 m². Daardoor blijft een oppervlakte van 2150 m² beschikbaar voor verder onderzoek.

De aanwezigheid van protohistorisch en/of middeleeuws archeologisch erfgoed kan op basis van de gegevens verzameld tijdens het bureauonderzoek niet worden uitgesloten. Er wordt daarom verder archeologisch onderzoek met ingreep in de bodem aanbevolen.

Bibliografie

Uitgegeven bronnen

Bogemans F. 2005 & 2008. Legende Overzichtskaart Quartairgeologie Vlaanderen.

Bogemans F. 2007. Toelichting bij de Quartairgeologische kaart. Kaartblad 24. Aarschot. Brussel.

Dyselinck T., Verbeke E., Verrijckt J. & Vander Cruyssen M. 2017. Archeologienota Keerbergen Aspergeveld Gent.BAAC Vlaanderen Rapport 491. URI:<https://loket.onroerenderfgoed.be/archeologie/notas/archeologienotas/3016>

Gemeentelijk Ruimtelijk Uitvoeringsplan 'Het hart van Keerbergen' 2013. Stedenbouwkundige voorschriften.

Gemeentelijk Ruimtelijk Uitvoeringsplan 'Het hart van Keerbergen' 2013. Grafisch plan.

Van Ranst E. & Sys D. 2000. Eenduidige legende voor de digitale bodemkaart van Vlaanderen. Gent.

Verhoeven M., Ellenkamp G. & Keijers D. 2010. Een archeologische verwachtings- en beleidsadvieskaart voor de gemeente Echt-Susteren. Deelrapport II: landschap en archeologie. Raap Rapport 1951.

Digitale bronnen

Agiv. Agentschap voor Geografische informatie Vlaanderen

<https://www.agiv.be>

Bodemverkenner

<https://www.dov.vlaanderen.be/portaal/?module=public-bodemverkenner#ModulePage>

Cartesius

<http://www.cartesius.be>

Cartoweb

www.cartoweb.be, www.ngi.be

Centraal Archeologische Inventaris

cai.erfgoed.net en <http://geovlaanderen.gisvlaanderen.be/geo-vlaanderen/cai/>

Databank Ondergrond Vlaanderen

<https://dov.vlaanderen.be/dovweb/html/index.html>

Geoportaal

<https://geo.onroerenderfgoed.be>

Geopunt Vlaanderen

<http://www.geopunt.be/kaart>

Inventaris Onroerend Erfgoed

<https://inventaris.onroerenderfgoed.be>

Figurenlijst

- Fig. 1 Situering van het projectgebied op het Groot Referentie Bestand. © Geopunt
- Fig. 2 Situering van het projectgebied de topografische kaart 1:10.000. © cartoweb
- Fig. 3 Situering van het projectgebied op de orthofotomozaïek middenschalg winter 2018. © Geopunt
- Fig. 4 Verkavelingsplan van de geplande ingreep. © Landmeterskantoor Feyaerts B.V.B.A. 5 maart 2018
- Fig. 5 Situering van het onderzoeksgebied op het digitaal hoogtemodel met in overlay de waterlopen zoals opgenomen in de Vlaamse Hydrografische Atlas 2018. © Geopunt
- Fig. 6 Situering van het onderzoeksgebied op de tertiairgeologische kaart. © DOV
- Fig. 8 Situering van het onderzoeksgebied op de quartairgeologische kaart. © DOV
- Fig. 7 Het onderzoeksgebied op de bodemkaart volgens Belgische Classificatie. © DOV
- Fig. 9 Situering van het onderzoeksgebied op de Ferrariskaart (1771-1778). © Geopunt
- Fig. 10 Situering van het onderzoeksgebied op de topografische kaart van Vandermaelen (1846-1854). © Geopunt
- Fig. 11 Situering van het onderzoeksgebied op de detailplannen van de Atlas der Buurtwegen (ca. 1840). © Geopunt
- Fig. 12 Situering van het onderzoeksgebied op de Popp kaart (1842-1879). © Cartesius
- Fig. 13 Situering van het onderzoeksgebied op de topografische kaart 1873. © Cartesius
- Fig. 14 Situering van het onderzoeksgebied op de topografische kaart van 1904. © Cartesius
- Fig. 15 Situering van het onderzoeksgebied op de topografische kaart van 1939. © Cartesius
- Fig. 16 Situering van het onderzoeksgebied op de topografische kaart van 1969. © Cartesius
- Fig. 17 Situering van het onderzoeksgebied op de orthofotomozaïek kleinschalig zomer 1971. © Geopunt
- Fig. 18 Situering van het onderzoeksgebied ten opzichte van de polygonen van de CAI toestand augustus 2018 in overlay op het GRB met aanduiding van archeologienota's (groen gerasterd) en gebieden geen archeologie (zwart omrand - turkoois gearceerd). © cai.erfgoed.net & Geopunt
- Fig. 19 CAI polygonen in overlay op het DHMV DTM RAS1M en de VHA waterlopen 2018. © Geopunt & cai.onroenderfgoed.be
- Fig. 20 Situering van de gekende bodemingrepen die dateren van de nieuwste tijd in overlay op het GRB. © Geopunt & Fodio
- Fig. 21 Geplande bodemingrepen in relatie tot verstoring. © Landmeterskantoor Feyaerts B.V.B.A & Fodio

Archeologische periodes in Vlaanderen

Periode			Datering
steentijd	paleolithicum	vroeg (oud)	tot 300.000 BP
		midden	300.000 - 35.000 BP
		laat (jong)	35.000 - 14.000 BP
		finaal	vanaf 14.000 BP
	mesolithicum	vroeg	vanaf 9500 v. Chr.
		midden	8 ^{ste} millennium v. Chr.
		laat	7 ^{de} en 6 ^{de} millennium v. Chr.
		finaal	5 ^{de} millenium v. Chr.
	neolithicum	vroeg	5300 - 4400 v. Chr.
		midden	4400 - 3700 v. Chr.
		laat	3700 - 3000 v. Chr.
		finaal	3000 - 2000 v. Chr.
metaaltijden	bronstijd	vroeg	2000 - 1800 v. Chr.
		midden	1800 - 1100 v. Chr.
		laat	1100 - 800 v. Chr.
	ijzertijd	vroeg	800 - 500 v. Chr.
		midden	500 - 250 v. Chr.
		laat	na 250 v. Chr.
Romeinse tijd	vroeg	1 ^{ste} eeuw	
	midden	2 ^{de} en 3 ^{de} eeuw	
	laat	4 ^{de} eeuw	
middeleeuwen	vroeg	5 ^{de} tot 9 ^{de} eeuw	
	volle	10 ^{de} tot 12 ^{de} eeuw	
	laat	13 ^{de} tot 15 ^{de} eeuw	
nieuwe tijd		16 ^{de} tot 18 ^{de} eeuw	
nieuwste tijd		19 ^{de} en 20 ^{ste} eeuw	

Dit chronologisch kader is bedoeld ter oriëntatie. Er werd gekozen voor algemene tijdvakken om niet de indruk te wekken dat culturen in kalenderjaren kunnen worden gevat. De jaren voor 10.000 BP zijn uitgedrukt in 'jaren geleden' of jaren BP (before present = 1950). De jaren na 10.000 BP zijn uitgedrukt in jaren voor of na Chr.